

Geographische vormen van *Larus argentatus* en *Larus fuscus* in Nederland

DOOR

J. G. VAN MARLE en K. H. VOOUS Jr.

Ook in de nederlandse litteratuur zijn vele vragen onbeantwoord gebleven, wanneer subspecifieke vormen van hier voorkomende zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen werden besproken. Dit gaf ons aanleiding aan de hand van het uitgebreide materiaal in de collecties van het Rijksmuseum te Leiden en het Zoölogisch Museum te Amsterdam te onderzoeken, in hoeverre de zich voordoende problemen op te lossen waren.

Van de door verschillende auteurs aangegeven kenmerken bleek het kenmerk van de kleur der pooten voor dit onderzoek niet bruikbaar, daar de pooten bij het indrogen zeer verschillend verkleuren. Zoo waren de pooten der kleine mantelmeeuwen en die van *L. a. cachinnans* en *L. a. michahelles* in vele gevallen donkerder van kleur dan de pooten van sommige zilvermeeuwen, op de broedplaatsen in Nederland verzameld, terwijl in de natuur de pooten van de eerstgenoemden steeds geel van kleur zijn en die van de zilvermeeuwen vleeschkleurig; bij een enkel exemplaar was één der pooten zeer bleek, de ander donker ingedroogd.

Het broedvogelmateriaal van *L. argentatus* gaf geen groote moeilijkheden; een serie van 20 vogels, op de broedplaatsen te Vlieland, Heemskerk en Texel verzameld, geeft een homogeen beeld. De door ons gemeten vogels hebben een vleugellengte van 408—445 mm voor de ♂♂ en van 386—421 mm voor de ♀♀. Zoowel de kleur van den mantel als de teekening der slagpennen varieert in beide geslachten en komt overeen met de door F. Goethe gegeven teekeningen. De tarsus meet 65—70 mm voor ♂♂, 61—64 mm voor ♀♀; de pooten zijn vleeschkleurig. In tegenstelling met wat Stegmann hierover zegt, vonden wij een belangrijk verschil in vleugellengte tusschen ♂ en ♀. Bij vergelijking met vogels van Zweden en Finland bleken onze broedvogels bepaald lichter van kleur te zijn.

Van de winter vogels komt de meerderheid met de broedvogels overeen, wat bij een standvogel als de zilvermeeuw te verwachten is.

Volgens van Oort zouden in Leiden 11 vogels met een afwijkend patroon op de tweede slagpen in de collectie aanwezig zijn, welke door hem als mogelijke Noord-amerikaansche vogels beschouwd worden. Bij nazoeken vonden wij zeven exemplaren, die aan de door hem gegeven beschrijving voldoen, n.l.:

♂, Marsdiep,	2-1-1912; vleugel	453 mm.
♀, Noordwijk,	9-1-1860; "	435 "
♂, "	9-1-1860; "	440 "
♀, "	20-2-1911; "	423 "
♀, "	" "; "	420 "
♂, Westernieland,	20-1-1921; "	450 "
♀ Katwijk,	1-11-1880; "	423 "

Al deze vogels kenmerken zich door een donkerder blauwe kleur op den

mantel dan onze broedvogels en behooren tot de donkerste wintervogels, welke wij konden onderzoeken; bovendien is het grijs op de binnenvlag van de tweede slagpen, dat bij onze broedvogels steeds door een zwarte band gescheiden is van de witte vlek, voor de vederspits, bij deze vogels verder naar de spits uitgebreid en gaat over in de witte vlek. Van Oort dacht bij deze vogels aan den vorm „*thayeri*”. Inderdaad komt het patroon op de tweede slagpen overeen met de door D w i g h t gegeven tekening (fig. 108, p. 354). Ter vergelijking werd door van Oort een vogel van Vancouver-eiland (23.X.1877) gebruikt. Ook deze vogel konden wij onderzoeken. Daar wij uit het Westelijk deel van Noord-Amerika slechts deze eene wintervogel (!) zagen en de vogel bovendien niet geheel schoon was, kon hij door ons niet als bruikbaar vergelijkingsobject voor *thayeri* worden beschouwd, te minder daar de herkomst van dezen vogel, die buiten het broedgebied van *thayeri* verzameld werd, niet vaststaat. De genoemde nederlandsche wintervogels bleken opvallend donkerder te zijn dan zes daarmede vergeleken *smithsonianus* uit Oostelijk Noord-Amerika. De vorm *thayeri* wordt als lichter dan *smithsonianus* beschreven. Bovendien liggen de vleugelmaten boven de door D w i g h t gegeven maxima (vleugel ♂ 410—430; ♀ 380—405 mm). Ten slotte is het, in verhouding met vondsten van *leucopterus*, vrij veelvuldige voorkomen in ons land van vogels van den vorm *thayeri*, die hun broedplaats nog westelijker hebben dan *leucopterus*, niet te verwachten.

Wij vergeleken deze vogels met vogels van Zweden en Finland, waarbij ons bleek, dat zij, wat kleur aangaat, hiermede vrijwel overeenkomen. Wat betreft het patroon op de tweede slagpen, schrijft S t e g m a n n over zweedsche vogels: „An der Innenfahne der zweiten Handschwinge ist die graue Färbung viel weiter distalwärts ausgedehnt, zuweilen so weit, dass sie längs dem Innensaume unmittelbar in den weissen Fleck übergeht” (p. 360), wat ook voor deze 7 vogels opgaat. Daar bovendien de maten overeenkomen met maten van *L. argentatus* van Zweden (♂, ♀: 410—466 mm, S t e g m a n n), meenen wij hier met vogels uit de Oostzee te doen te hebben. Daar zoowel winter- als zomervogels van Zweden van onze nederlandsche vogels te onderscheiden zijn, is o.i. de benaming „*argenteus*” (typische localiteit: Texel, Meinertzhagen, p. 769) voor Noordzeevogels ter onderscheiding van de Oostzeevogels, welke „*argentatus*” heeten, gerechtigd.

De vogel, die van Oort als *Larus a. cachinnans* determineerde: ♀ ad. 25.I.1881, Katwijk, kan bezwaarlijk als broedvogel uit het Middellandsche Zee-gebied of uit Centraal-Azië worden beschouwd. Wat hem van de vormen *argenteus* en *argentatus* onderscheidt, zijn de (volgens het etiket) gele pooten en roode oogranden, alsmede de geheele witte kop in het winterkleed. Wij hebben deze vogel opnieuw onderzocht en vonden, dat hij donkerder was dan alle daarmede vergeleken wintervogels — ook dan de door ons als *argentatus* beschouwde vogels. Het ligt voor de hand deze vogels te beschouwen als te behooren tot een van die populaties in het finisch-russische merengebied en de kusten van de Witte Zee, waarvan volgens S t e g m a n n de vogels gele pooten hebben en donkerder ge-

kleurd zijn dan de daarnaast (!) voorkomende rose-pootige *argentatus*. Of deze vogels in winterkleed een gestreepte dan wel een witte kop hebben, staat in de literatuur niet duidelijk vermeld. Geyr von Schwebpenburg (p. 348) rekent deze meeuwen bij die groep („*fuscus*”), waarvan de vogels in den winter een witte kop hebben; elders (p. 361) betuigt hij, met betrekking tot deze vogels, zijn onwetendheid op dit punt. De nog verder Oostelijk broedende, eveneens geelpootige, *antelius* heeft zeker een witte kop in het winterkleed. Men zou dus alle relatief donkere, geelpootige, finsch-russische broedvogels voorloopig met den naam *omissus* Pleske kunnen benoemen, wanneer niet, zooals Stegmann dat op grond van de beschouwingen van Lönnberg (1933) over den overeenkomstigen aard van de rose en gele pootkleur aanneemt, al deze vogels tot *argentatus* gerekend moeten worden. Stegmann meent verder, dat „auch die als „*cachinnans*” bezeichneten gelbfüssigen Exemplare, die an den englischen Küsten zuweilen beobachtet werden, wohl ohne Ausnahme zu dieser Form gehören” (p. 361).

In overeenstemming met Stegmann, bestaat er geen bezwaar tegen aan te nemen, dat tegelijk met het in gering aantal in Nederland in den winter voorkomen van exemplaren van de rose-pootige *argentatus*, ook geelpootige Noord-europese vogels sporadisch — vooral bij strenge winters (verg. Koch, 1940) als trekvogels in onze streken verschijnen.

Van de in ons land broedende kleine mantelmeeuwen zijn in de collectie van het Rijksmuseum te Leiden 2 exemplaren, op de broedplaatsen verzameld, aanwezig, nl. ♀, 6.VI.1939, Boschplaat-Terschelling en ♀, 1.VII.1937, Heemskerk, met vleugelmaten resp. 395 en 390 mm. Deze vogels bleken geheel overeen te komen met exemplaren van *graellsii*, waarvan een serie van 5 zomervogels van de Shetland- en één September-vogel van de Orkney-eilanden ter vergelijking aanwezig was.

De beide onderzochte nederlandse broedvogels moeten beslist tot den engelschen vorm *graellsii* gerekend worden. Of alle broedvogels met deze subspecies overeenkomen, of dat wij met een broedkolonie van den — mogelijk inconstanten — vorm *intermedius* te doen hebben, is hiermede natuurlijk niet volkomen uitgemaakt. Achtereenvolgens hebben verscheidene waarnemers op de broedplaats op Terschelling op goed waarneembare verschillen in de kleur van den mantel van de daar broedende kleine mantelmeeuwen gewezen (o.a. Tinbergen, 1929; van Dobben, 1931). Na een nauwkeurig onderzoek van al het beschikbare museummateriaal moeten wij er echter op wijzen, dat het o.i. practisch niet mogelijk kan zijn in het veld met voldoende zekerheid den scandinavischen of den britschen vorm te onderscheiden.

Van de wintervogels vonden wij 4 exemplaren, welke donkerder zijn dan de vergeleken engelsche vogels, doch lichter dan vogels van Noorwegen van den vorm *L. f. fuscus* en welke met een ter vergelijking te Leiden aanwezig exemplaar van West-Zweden geheel in kleur overeenkomen. Wellicht zijn dit dus vogels van Zuidwest-Zweden of Denemarken afkomstig en behoren dan tot den vorm *intermedius*. Het zijn:

♂, Zuid-Hollandsche kust, 12.IX.1840; vleugel 433 mm.

♂, Westernieland, 4.XI.1912; „ 411 mm.
 zonder sexe, Hornhuizen, 11.XI.1913; „ 413 „
 ♀, Texel, 26.V.1910; „ 387 „

Twee vogels in de collectie Zoölogisch Museum Amsterdam behooren zeker tot den scandinaafschen vorm. Zij zijn zeer donker en komen geheel overeen met vier in de zomermaanden in Zweden verzamelde vogels van den form *fuscus*. Het zijn ♂ en ♀, 18.IX.1847, Katwijk, met vleugellengten resp. 447 en 406 mm.

Ten slotte werd onderzocht een bastaard van *L. argentatus* x *L. fuscus*, ♀, Vlieland, 10.VI.1935; vleugellengte 413 mm, tars 63 mm, snavel 49 mm. Volgens etiket waren de pooten geel; de rugkleur is donkerder dan van de nederlandsche zilverbreeuwen, doch veel lichter dan van *L. f. graellsii*, terwijl ook het vleugelpatroon het midden houdt tusschen deze beide. Amsterdam, 1 November 1943.

Litteratuur.

- H. Frhr. Geyr von Schweppenburg: Zur Systematik der *fuscus-argentatus* Möwen. J. F. O., 1938.
 F. Goethe: Beobachtungen und Untersuchungen zur Biologie der Silbermöwe (*Larus argentatus* Pontopp.) auf der Insel Memmertsand. J. F. O., 1937.
 Hartert-Steinbacher: Vögel der Pal. Fauna, Ergänzungsband.
 Dr J. C. Koch: Geelpootige Zilverbreeuwen, *Larus argentatus* subsp., in Nederland. Ardea, 1940.
 Colonel R. Meinertzhagen: The Races of *Larus argentatus* and *Larus fuscus* with special reference to Herr B. Stegmann's recent paper on the subject. Ibis, 1935.
 Prof. Dr E. D. van Oort: Ornithologia Neerlandica, „De Vogels van Nederland”, dl. III, 1928.
 Roland Richter: Beobachtungen an einer gemischten Kolonie von Silbermöwe (*Larus argentatus* Pont.) und Heringsmöwe (*Larus fuscus graellsii* Brehm) J. F. O., 1938.
 B. Stegmann: Ueber die Formen der grossen Möwen (subgenus *Larus*) und ihre gegenseitige Beziehungen. J. F. O., 1934.

Recente waarnemingen van de hop, *Upupa e. epops* L.

DOOR

JAN P. STRIJBOS.

Naar aanleiding van de interessante bijdrage van den heer M. J. Tekke over het recente broedgeval van de hop (*Upupa e. epops* L.), verschenen in het Septembernummer (Limosa, 16, p. 112), kan ik nog het volgende mededeelen.

Ofschoon na 1925 geen broedgevallen in de literatuur vermeld werden, meen ik dat de hop ook na 1925 nog wel binnen onze landspalen heeft genesteld. In de jaren 1918 tot en met 1925 heeft de hop elk jaar regelmatig gebroed op het landgoed „De Bedelaer” van wijlen Prof. Eug. Dubois, gelegen onder Haalen bij Roermond. In die jaren werd het broeden daar elk jaar geconstateerd. Of ook nog na 1925 de hop daar genesteld heeft, staat niet vast.